

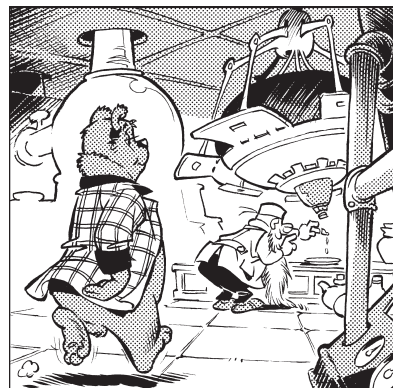
'De waarheid is alleen belangrijk voor de wetenschap. De rest van de wereld doet het altijd zonder'.¹

Hoofdstuk 12. Wetenschap en wetenschappers

In de Bommelsaga beschrijft Marten Toonder de strijd van heer Bommel met zichzelf en zijn omgeving.² Hoewel hij daarbij direct commentaar op vooral de politiek vermeed, kan men in zijn verhalen wel degelijk zijn visie op maatschappelijke verschijnselen terugvinden. Dat geldt ook voor zijn kijk op de wetenschap. Maar zijn focus ligt daar niet op. *'Er bestaan vele soorten strips ... Het soort waar ik me het meest mee heb bezig gehouden, en dat ik het liefste doe, is het onrealistische soort. Het soort, dat zich in de werelden afspeelt die niet bestaan en waar andere wetten heersen.'*³ Tegen deze achtergrond moeten we kijken naar wat hij over wetenschap en wetenschappers schrijft.

Wat is wetenschap eigenlijk? Een bruikbare definitie is te vinden in de Wikipedia. 'Onder (de) wetenschap wordt zowel verstaan de systematisch verkregen, geordende en verifieerbare menselijke kennis en het daarmee verbonden proces van kennisverwerving, als de gemeenschap waarin deze kennis wordt vergaard. Deze gemeenschap heeft haar eigen wetenschappelijke methodes en conventies.' Zo bezien is het werk van Marten Toonder onwetenschappelijk. Hij was een verhalenverteller. Het bedrijven van wetenschap was daarbij ook niet zijn bedoeling, zoals uit het voorgaande citaat blijkt, waarin hij over de inhoud van zijn stripverhalen vertelt. Dat maakt zijn kijk op wetenschap alleen maar interessanter.

Wetenschappelijke instellingen zijn er in Rommeldam niet veel. Er is sprake van de Vrije Universiteit van het Betoemde Denken, gesticht door Dr. S. Link. Een erg serieuze instelling lijkt dit niet te zijn en Dr. Link blijkt een oplichter.⁴ In verschillende verhalen is er min of meer terloops sprake van studenten⁵ en van een universiteit.⁶ Ook is er een sterrenwacht. Daar is slechts één persoon aanwezig, een grijsaard die overigens wel in staat is om afwijkingen van de aardas te berekenen en ook op de hoogte is van de rampzalige gevolgen als het klimaat daardoor verandert.⁷ En dan is er nog het stadslaboratorium, dat ook al niet bruist van activiteit. *'In het stadslaboratorium heerste een diepe wetenschappelijke stilte, die slechts onderbroken werd door het zacht zoemen van de deolitor en de mompelende stem van professor Prlwytzkofski.'*⁸ We kunnen ons daarom beter richten op enkele beoefenaren, die uitgebreid in beeld en aan het woord komen. Want ook de verschillende laboratoria die Sickbock in de loop van de tijd

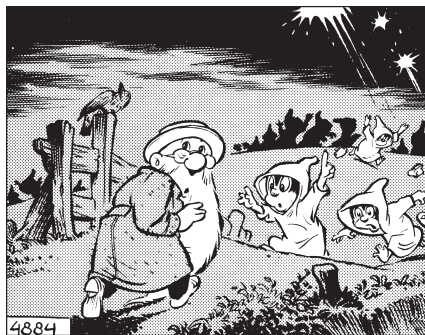

heeft opgericht, leveren geen positieve bijdrage aan de wetenschap. En geleerden onder elkaar? *'Het was vooral hinderlijk dat tal van deskundigen tegelijkertijd het woord voerden; en omdat ze verschillende talen spraken, waren er slechts weinig luisteraars.'*⁹

Met de figuur van prof Prlwytzkofski (*'met ener z in der midden'*) komt de zuivere wetenschap aan de orde. Zijn afkomst is onduidelijk, maar in ieder geval buitenlands. Hij houdt zich vooral bezig met registreren. *'In de wetenschap geeft het niets rares. Wij noteren slechts.'*¹⁰ Meten is meten, zou men met een variatie op een bekende uitspraak kunnen zeggen en daar blijft het dan bij. Maar daardoor laat hij zich nooit ontmoedigen. De politiek daarentegen maakt zich, ook in Rommeldam, bezorgd over de besteding van de ter beschikking gestelde overheids gelden. *'Een eindje buiten de stad Rommeldam bevond zich een laboratorium, dat de gemeente ter beschikking had gesteld van een bekende geleerde, een zekere professor Prlwytzkofski. Deze bracht daar zijn tijd door met onderzoeken die erg duur waren, maar nergens toe leidden. Dat verdroot de overheid natuurlijk, en die middag, na vieren, begaf de burgemeester zich persoonlijk naar het gebouw, waar hij de hoogleraar op de speelplaats aantrof.'*¹¹ Afgezien van de schaalgrootte is er in dit opzicht weinig verschil met onze tijd.

Aanvankelijk wordt hij opgevoerd als natuurkundige met een buitenlandse opleiding, maar later blijkt hij op vele wetenschapsgebieden werkzaam te zijn, al naar het Toonder uitkomt.¹² Hoewel hij zich in dienst van de maatschappij wil stellen, mist hij veel, zo niet alle gevoel van betrokkenheid. Een voorloper van de nerd. *'De heer Prlwytzkofski bevond zich in een gedrukte stemming op*

4884

*weg naar huis. Ieder ogenblik verwachtte hij de ontbinding van de stad, en hoewel hij een wetenschapsman was, vergalde het denkbeeld hem toch de stemming.'*¹³ En wat te denken van zijn onderzoek naar een gifwolk? *'Nah!' zei de hoogleraar glimlachend, 'dat is toch mijn terrein niet? De hoofdzaak is, dat der verschijnsel wetenschappelijk vast ligt; en daar ben ik gans rustig op.'*¹⁴ Mogelijk zit ook de schamele beheersing van de Nederlandse taal hem in de weg. Hij kan erg kortaangebonden zijn wanneer hij denkt niet goed begrepen te worden en vervalt dan in zijn landstaal, meestal ingeleid door het woord 'Praw'. *'De geleerde slikte moeilijk. 'Praw!' sprak hij. 'Strowolski plotsko!'*¹⁵ Zijn vaste assistent is drs. Alexander Pieps. Het is bijna niet te bevatten

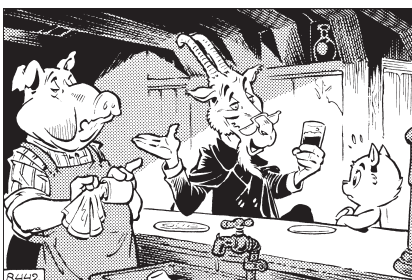
regelmatig in de buitengebieden gesignaleerd.

De toegepaste wetenschap krijgt gestalte in de figuur van prof. Sickbock, *'een geleerde die het daglicht niet altijd kan verdragen'*, zoals Marten Toonder fijntjes opmerkt.¹⁶

Een gevaarlijke man ook. *"De taak van de wetenschap, hernam de geleerde, 'is om de bevolking te ontlasten van werk en ander gebeuzel. Geen ziekte meer, geen studeren meer, geen zorgen meer, geen denken meer. Niks meer! Kortom, niets! Eerst dan zal iedereen in staat zijn een menswaardig bestaan te leiden."*¹⁷

Een karikatuur van het ultieme vooruitgangsgeloof van de Verlichting. Zelf legt Sickbock de essentie van de toegepaste wetenschap als volgt uit aan Tom Poes: *"Iemand, die alles weet wat er te weten is, heeft veel kennis,"* vervolgde professor Sickbock, *die schik in het onderwerp begon te krijgen. 'Maar waarom zou hij alles willen weten? Kennis zonder doelstelling is eigenlijk niet-kennis. Kunt ge me volgen?'"*¹⁸

De wetenschap moet Sickbock ten dienste staan en niet andersom. In zijn streven naar macht, en daarmee erkenning, schuwt hij list en bedrog niet. *'Het voorstel is niet onaantrekkelijk. Weliswaar doorkruist het mijn afspraak met Bommel; maar komaan! In de wetenschap kan fatsoen geen rol spelen.'*¹⁹

Toch blijft hij overtuigd van het belang van zijn werk en is hij verbolgen over het gebrek aan erkenning. *"Hier ga ik, verguisd en miskend,"* sprak professor Sickbock stil voor zich heen. *'Het is wel bekommerlijk. Veel zegeningen heb ik de wereld nu reeds geschonken: wasmiddelen, zoetstoffen, insecten- en onkruidverdelgers en toch word ik met de vinger nagewezen.'*²⁰

Het is verbazingwekkend hoe hij in korte tijd zulke moderne en grote laboratoria uit de grond weet te stampen. Tenminste, wanneer het hem is gelukt om een geldschietter te vinden. En daarin is hij niet kieskeurig, gezien zijn overeenkomsten